

УДК 74.01/09

Нагорна З.В.

Луганська державна академія  
культури і мистецтв

## КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ТРАНСФОРМАТИВНОГО ФОРМОУТВОРЕННЯ В ДИЗАЙНІ ОДЯГУ

*Нагорна З.В. Класифікація методів трансформативного формоутворення в дизайні одягу. У статті розглядаються проблеми формоутворення сучасного одягу методами трансформації. Робота спрямована на виявлення методів трансформативного формоутворення, аналіз їх особливостей та визначення значення в проектуванні сучасного костюма різного призначення. На основі загальних принципів трансформативного формоутворення запропонована розширена класифікація методів проектування з позиції трансформації. Отримані результати будуть спрямовані на розширення принципів методології та сфери використання методів трансформації в проектуванні одягу різного призначення.*

*Ключові слова:* трансформація, формоутворення, дизайн, проектування одягу.

*Нагорная З.В. Классификация методов трансформативного формообразования в дизайне одежды. В статье рассматриваются проблемы формообразования современной одежды методами трансформации. Работа направлена на выявление методов трансформативного формообразования, анализ их особенностей и определение значения в проектировании современного костюма различного назначения. На основе общих принципов трансформативного формообразования предложена расширенная классификация методов проектирования с позиции трансформации. Полученные результаты будут направлены на расширение принципов методологии и сферы использования методов трансформации в проектировании одежды различного назначения.*

*Ключевые слова:* трансформация, формообразование, дизайн, проектирование одежды.

*Nagornaya Z.V. Classification of methods of transformation forms in design of clothes. The article considers the problems of forming of modern clothes methods of transformation. In the article the problems of formation in shaping clothes on the basis of methods of transformation. The article offers extended classification of education in the form of clothing from a position of transformations. The results obtained will be directed on expansion of the principles of the methodology and*

*scope of use of methods of transformation in designing clothes for different purposes.*

*Key words:* transformation, shaping, design, design of clothes.

**Постановка проблеми.** Проектування одягу на основі методів трансформації, поєднуючи в собі дві грані процесу творчості – науку та мистецтво, є затребуваним напрямком у формоутворенні сучасного предметного середовища. Специфіка методів трансформації проявляється на всіх етапах процесу проектування костюму: на рівні проектного мислення, виготовлення та споживання. В розмаїтті існуючих методів проектування методи трансформації здатні сприяти створенню одягу, спроможного відповідати всім потребам сучасного споживача.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** показав, що відомості про трансформацію знаходять відображення в роботі таких авторів, як З. Акілова, Г. Петушкова, О. Пацявічуте – узагальнили та систематизували знання про основні принципи трансформації, сформовані на кінець 80-х рр. ХХ ст. [1]. В. Єрмілова та Є. Рачицька відносять трансформацію до комбінаторних методів формоутворення [3;8]. Г. Мінервін в своєму ілюстрованому словнику-довіднику з дизайну серед інших дає тлумачення поняттям «трансформація» та «трансформований об'єкт» [6]. Г. Петушкова, О. Деменкова та Т. Петушкова розглядають трансформацію як фундаментальний метод проектування сучасного костюму, вказують на широкий спектр застосування в формоутворенні одягу [7]. В. Гурдіна, досліджуючи сучасний сценічний костюм, розроблений на основі традиційного українського вбрання, розкриває різні способи трансформації першоджерела [2]. М.Кісіль розглядає трансформацію в межах дослідження концепцій формоутворення костюму в західноєвропейському дизайні ХХ ст. [4]. Розмаїття підходів до вивчення означеної проблематики потребує аналізу з метою систематизації та більш детального вивчення методів трансформації для розширення принципів методології та сфери використання.

**Метою дослідження** є аналіз та класифікація методів трансформативного формоутворення в дизайні сучасного одягу.

**Результати дослідження.** Поняття «трансформація» в проектуванні одягу є складним та широким через великий спектр впливу.

«Трансформація» (ново латинське Transformatio, від trans – через, і formatio – утворення вигляду) – перетворення, зміна вигляду, форми, істотних властивостей чого-небудь, перетворення однієї форми на іншу.

В межах дизайну трансформація – це властивість об'єктів наочно-просторового світу змінювати свої первинні форми і параметри в процесі існування або експлуатації. Вона існує і як частина художньої моделі світу та як одна з ланок творчого методу.

В межах проектування одягу трансформація є характерною для різних процесів, що носять разовий або періодичний характер.

Разова трансформація відбувається під час створення об'ємної форми виробу з плоского матеріалу за

Надійшла до редакції 01.10.2013

допомогою різних методів конструювання та технічного моделювання в період всього терміну служби виробу (він може змінювати свій первинний колір, істотно витягуватися, а також навпроти – давати усадку).

Періодична трансформація є характерною для проектування серій моделей на основі методів трансформації, проектування та експлуатації трансформованих моделей одягу.

За визначенням Г. Мінервіна в дизайні трансформований об'єкт – це матеріальна структура, здатна приймати ряд значних функціональних станів шляхом внутрішнього переконструювання, що відбувається в нейтральному стані, званому як «нульова трансформа».

Виходячи з цього, дамо визначення для трансформованої моделі одягу. Модель трансформер є рухомою матеріальною структурою, що здатна зі стану «нульової трансформи» приймати інші форми, змінювати призначення, об'єм або свої властивості та бути функціонально багатозначною за рахунок наявності різних способів закріплення, перестановки чи заміни її окремих частин (деталей).

Початковий аналіз моделей костюмів та інформації, отриманої в результаті вивчення різних джерел, дає уявлення про різноманіття прийомів трансформативного формоутворення одягу. Вони народжувалися, впроваджувалися, розвивалися та вдосконалювалися впродовж багатьох століть за рахунок еволюції форми та конструкції, розвитку техніки та технологій, появи нових творчих концепцій західних та східних дизайнерів.

Основою трансформативного формоутворення є певні принципи: цілісність, структурність, гнучкість, динамічність, наявність ігрового моменту та адаптивність до змін. Виокремимо методи проектування, здатні відповідати цим принципам. Це трансформація площини, формоутворення на основі плоского крою та модулів, комбінаторики, кінетизм та деконструкція.

Аналіз фахової літератури, досліджень та публікацій показав, що різні автори для трансформативного формоутворення використовують різні методи проектування. Проведене дослідження дозволяє скласти наступну класифікацію трансформативного формоутворення:

- трансформація площини [1; 3; 5; 7];
- трансформація на основі методу плоского крою [1; 3];
- трансформація за принципами комбінаторики [1; 7];
- трансформація за принципами кінетичного проектування [1; 7];
- трансформація за принципами модульного проектування [1; 7].

Доцільним буде розширити цей список за рахунок методу деконструкції, що зазвичай розглядається як самостійний, але так само може будуватися на принципах трансформаційного формоутворення.

Окремо можна виділити трансформацію на основі методу біоніки. Г. Петушкова відмічає важливість становлення та розвитку концепції біонічного проектування для формування діапазону прийомів трансформативного формоутворення в проектуванні сучасного предметного середовища, враховуючи одяг.

Трансформація площини матеріалу є простішим видом трансформації. Дозволяє видозмінити поверхню матеріалу за допомогою наступних прийомів: складання, прорізування, розрізання, перфорації, плетіння, аплікації та ін.; перетворити плоскість на об'єм за допомогою різних методів конструювання; видозмінити елементи конструкції за допомогою прийомів технічного моделювання.

Метод плоского крою дозволяє здійснювати часткову чи повну трансформацію поверхні цілого шматка матеріалу за рахунок наступних прийомів: розрізання, змінання, драпірування, плісирування, гофре та ін. Перетворення трансформи відбувається за принципом «розгортання – згортання», що визначає різні зміни в просторовому положенні шматка тканини та «регулювання – фіксація» величини, об'єму і форми деталей одягу. Часто в розгорнутому вигляді моделі представляють собою просту геометричну форму (у вигляді ромбу, квадрату, прямокутника, кола, еліпса) чи складну (з двох прямокутників, ромбів і т.д.).

Комбінаторний метод дає можливість здійснювати проектну діяльність за двома напрямками: створення нових структурних побудов (при поєднанні різних форм та вихідних елементів) та варіювання (полягає в варіативному пошуку форм та їх елементів) різними способами. Трансформативне формоутворення за принципами комбінаторики застосовується для виявлення найбільшої різноманітності при поєднанні обмеженого числа елементів. Прикладом проектування багатофункціональних речей на основі цього методу за рахунок перетворення однієї форми в іншу є пальто, що трансформується в жакет та жилет. Зміна трансформи відбувається за принципом «компоновки», «відділення – приєднання» та ін.

Кінетизм (від грец. *kinetiko's* – що приводить до руху) – метод проектування, в основі якого лежить ідея руху та зміни форми. Кінетичний метод полягає в наданні динаміки формі, декору, малюнкам тканин. У дизайні одягу цей метод використовується все ширше, особливо в професійних показах та при проектуванні костюмів для сцени. Він проявляється у динамічності деталей костюма, що трансформуються, у використанні об'єктів, що світяться, елементів костюма, що крутяться або рухомих. Перетворення трансформи відбувається, наприклад, за принципом «зникнення – поява», «надування – здування» та ін.

Трансформативне формоутворення за принципом модульного методу дозволяє забезпечити різноманітність форми за рахунок взаємної заміни деталей-модулів, перетворюючи просте на складне, мале на велике та навпаки, це також дозволяє змінювати призначення та асортимент виробу. Модуль – вихідна одиниця виміру, частіше за все простої геометричної форми, що повторюється та укладається без залишку в цілісній формі (об'єкті).

Модульне проектування передбачає конструктивну, технологічну і функціональну завершеність. Сам модуль може бути закінченим виробом або бути його складовою частиною, у тому числі іншого функціонального призначення. Перетворення трансформи відбувається за принципом «компоновки», «заміщен-

ня», «складання – розкладання», «перестановки» деталей або елементів одягу.

Метод деконструкції складається в новому підході до моделювання одягу, що являє собою маніпулювання формою і посадкою виробу на фігурі. Зазвичай метод деконструкції – це використання асиметричного крою, нерівних країв одягу, розривів, будь-яких розрізів і дірок, розподіл конструкції на праву і ліву половини; метод інверсії, елементи незавершеності, порушення традиційної технології. Гнучкість, динамічність, наявність ігрового моменту та адаптивність до зміни – особливості, властиві деконструкції, дозволяють застосовувати її в трансформативному формоутворенні. Цей метод є одним з найбільш перспективних в створенні авангардного одягу на основі трансформації.

Біонічний метод (від грец. *βίον* – «елемент життя») базується на аналізі конкретних об'єктів біоніки, що володіють трансформативними можливостями. Г.Петушкова відзначає, що в живих системах виявляються численні трансформації форми і структури організмів в залежності від зміни середовища проживання: багатофункціональні конструктивні рішення, економічність матеріалу і т.д.

Застосування всіх вище описаних методів в системі промислового (розробка промислових серій та колекцій) та індивідуального (авторські одиничні виробу та колекції) проектування відбувається за різною специфікою.

**Висновки.** В різноманітті існуючих методів проектування методи трансформації будуються на образно-асоціативних підходах та принципах формоутворення, що дозволяють проектувати багатофункціональний одяг, здатний відповідати основним вимогам сучасного споживача. На основі загальних характерних принципів була складена класифікація методів трансформативного формоутворення, що включає трансформацію площини, метод плоского крою, комбінаторний, кінетичний, модульний, деконструктивний методи, а також метод біоніки.

Більш детальне вивчення методів трансформації є дуже важливим для розширення принципів методології та сфери використання, а також для впровадження накопиченого і проаналізованого матеріалу у викладацькій діяльності при підготовці дизайнерів одягу.

Вивчений матеріал дозволяє направити **подальші наукові дослідження** на більш детальний аналіз і створення класифікації прийомів трансформативного формоутворення костюма, що є важливою частиною вихідної інформації для проектування сучасних виробів різного призначення.

#### Література:

1. Акилова З. Т. Моделирование одежды на основе принципа трансформации (новые приемы разработки модных форм одежды) / З.Т. Акилова. – М.: Легпромбыгиздат, 1993. – 200 с.
2. Гурдина В.В. Сучасні методи проектування в дизайні одягу та їх особливості / В. В. Гурдина // Вісник ХДАДМ. – №4. – Харків: 2009. – С. 39–44.
3. Гусейнов Г.М. Композиция костюма: Учебное пособие для студентов вузов / Г.М. Гусейнов, В.В. Ермилова, Д.Ю. Ермилова и др. – М.: Академия, 2003. – 432 с.
4. Кісіль М.В. Концепції формоутворення костюму в західноєвропейському дизайні ХХ століття: витоки, розвиток, тенденції: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. мистецтвознавства: 17.00.07 «Дизайн» / М.В. Кісіль. – Харків: 2010. – 16 с.
5. Колейчук В.Ф. Опыт классификации трансформаций плоского листа / В.Ф. Колейчук // Труды ВНИИТЭ. Серия «Техническая эстетика». – №23. – М.: 1980. – С. 99–116.
6. Минервин Г.Б. Дизайн: Иллюстрированный словарь-справочник / Под общ. редакцией Г.Б. Минервина и В.Т. Шимко. – М.: Архитектура, 2004. – 288 с.
7. Петушкова Г.И. Трансформация как метод проектирования костюма / Г.И. Петушкова. – М.: ИИЦ МГУДТ, 2008. – 241 с.
8. Рачицкая Е.И. Моделирование и художественное оформление одежды / Е.И. Рачицкая, В.И. Сидоренко. – Ростов н/Д.: Феникс, 2002. – 608 с.